

Història

El *Cant de la Sibil·la*: una tradició també empordanesa?



Manel Carrera i Escudé
(Director de festes.org)

Sant Iscle d'Empordà és un petit nucli de població –d'escassament 30 habitants– pertanyent al poble de Serra de Daró i situat en un petit turó que hi ha al marge esquerre de la carretera que va de Parlavà a Torroella de Montgrí. Al capdamunt del poble hi ha una petita església romànica del segle XII. Ara fa uns anys, en aquesta esglesiola s'hi va trobar un missal ròneg i molt antic, ple de pols i migmenjat pels ratolins.

A l'actualitat el missal es troba –ben custodiat i conservat– a l'Arxiu Capitular de la Catedral de Girona, com a 'Ms 127'. Es tracta d'un llibre de l'any 1332, manuscrit i en llatí, que conté els textos i músiques de totes les misses que es deien durant l'any. Els missals eren llibres distribuïts per l'Església a fi de fixar l'estructura i funciona-

ment de tots els actes que se celebraven a l'interior dels temples cristians. Tots els missals estan escrits en llatí i són més o menys iguals, però al de Sant Iscle d'Empordà hi ha un parell de fulls al final que contenen el que sembla un poema. Es tracta d'una versió del *Cant de la Sibil·la* escrit en un català que els experts situen a mitjans del segle XV. Que als fulls de guarda finals (fulls en blanc on els capellans hi feien anotacions) hi hagi aquest text respon al fet de voler recollir i introduir dins la litúrgia oficial cants populars, de tradició oral, que es cantaven en certs moments de l'any, en aquest cas durant la Nit de Nadal.

Què és el *Cant de la Sibil·la*?

El *Cant de la Sibil·la* és una enigmàtica cançó que relata els signes que precediran la fi del món, un moment que, en el context del cristianisme, es coneix amb el nom de 'Dia del Judici Final'. Totes les cultures del món tenen mites semblants referits a la fi dels temps, el dia en què el món deixarà de ser món. Al nostre àmbit cultural, els científics i astrònoms ens asseguren que podem estar tranquils perquè que no hi ha previst cap impacte de meteorit que pugui destruir el nostre planeta. I, tot i així, el mite de la fi dels temps segueix viu entre nosaltres perquè continuem pensant en la possibilitat que algun dia tot desapareixi.

L'origen del *Cant de la Sibil·la* cal cercar-lo en un sermó

L'església romànica de Sant Iscle d'Empordà.



en llatí recitat durant les celebracions de les 'Matines' de la Nit de Nadal en països d'òrbita cristiana, des del segle X. Durant aquestes festes s'escenificava el naixement de Jesucrist a l'interior de l'església en una espècie d'obra de teatre que tenia diverses escenes, una mica com els pessebres vivents actuals. Una d'aquestes escenes incloïa un sermó, anomenat "Contra judaeos, paganos et arianos", amb diverses profecies sobre la vinguda del Messies. Doncs bé, una d'aquestes profecies era protagonitzada per una sibil·la –una dona amb la capacitat de predir el futur–, coneguda per Sibil·la Eritrea, que recitava un cant on anunciava l'arribada del 'Jorn del Judici'.

En un primer moment, el *Cant de la Sibil·la* es cantava en llatí i es coneixia amb el nom de *Iudicii Signum*, doncs contenia –com el seu nom indica– els signes que anunciarien la fi del món, el moment del Judici Final. El *Cant de la Sibil·la* en llatí més antic conservat és el del segle X i fou trobat a Llemotges, a Occitània. Més tard el cant en llatí també arribà a Catalunya: n'hi ha un del segle XI a Santa Maria de Ripoll i diversos del segle XIII a poblacions com Tarragona, Vic, Alcover o Sant Cugat del Vallès. Ara bé, entre finals del segle XIV i mitjans del XV, el *Cant de la Sibil·la* passà de cantar-se en llatí a fer-ho en català. De versions en català se n'han trobat a Barcelona (1415), València (1464), la Seu d'Urgell (1536) i Girona (1550). I aquest de Sant Iscle d'Empordà, que els experts en cal·ligrafia diuen que és de mitjans segle XV. El *Cant de la Sibil·la* sofrí un daltabaix important a partir del segle XVI amb la implantació de les decisions preses durant el Concili de Trento, que –entre

moltes altres reformes– abolia determinades pràctiques d'origen precristià.

Malgrat tot, el *Cant de la Sibil·la* és encara avui una tradició molt arrelada a Mallorca, on se celebra a pràcticament totes les esglésies cada 24 de desembre durant les 'Matines', els oficis de la Nit de Nadal (el que al Principat es coneix amb el nom de Missa del Gall). El Cant el protagonitza una persona –home o dona, jove o adult, segons cada població– que va vestida amb una túnica, un

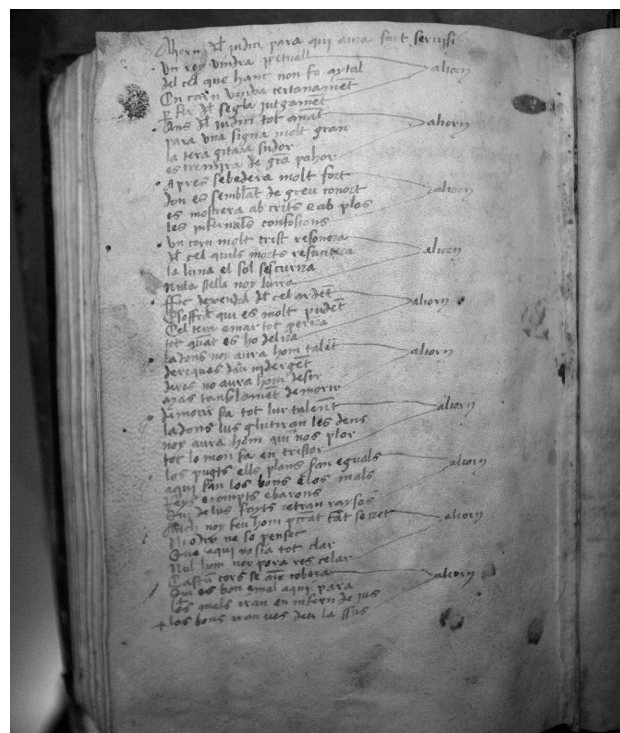
mantell de sedes brodades, un casquet o capell i una gran espasa a les mans. El text del cant és en català i amb la melodia gregoriana més arcaica d'Europa. Als darrers anys el *Cant de la*

L'enigmàtica cançó nadalenca va ser declarada per la Unesco com a Patimoni Cultural Immaterial de la Humanitat l'any 2010

Sibil·la viu, gràcies a l'impuls popular, un procés de reviscolament sense precedents a tot el país i són molts els pobles i ciutats catalans –l'Alguer (Sardenya), Barcelona (Santa Maria del Mar, el Clot, Sant Gervasi), Ontinyent, Sueca, Lleida, Gandia, Vic, etc.– que l'estan reintroduint a la seqüència ritual de les seves festes de Nadal.

La importància de tenir una versió empordanesa del Cant de la Sibil·la

Que a Sant Iscle d'Empordà hi hagi una versió del *Cant de la Sibil·la* és important per almenys tres raons. En primer lloc perquè és un element del patrimoni cultural local: no tots els pobles ni totes les comarques poden



presumir de tenir una versió pròpia –força especial i arcaica– d’un cant declarat Patrimoni Imaterial de la Humanitat per la Unesco. A més, tot i que avui encara és força desconeguda, disposar d’una versió del Cant de Sant Iscle pot servir per a totes aquelles entitats empordaneses que vulguin enriquir amb elements autòctons i ben documentats la celebració de la Missa del Gall.

En segon lloc perquè si se n’ha trobat una versió a una església tan petita, podria molt ben ser que n’hi hagués més, encara per descobrir, entre els arxius d’al-

tres parròquies empordaneses.

I finalment perquè, essent el de Sant Iscle una de les versions més antigues de tot el país, podria molt ben ser (un estudi comparatiu de les diferents versions ho aclariria) que fos la base del text que arribà a Mallorca. I és que, essent ben conegut que els empordanesos van ser els repobladors d’aquesta illa, no m’estranyaria que també s’haguessin endut dins la maleta immigratòria, i juntament amb el parlar salat, una de les seves tradicions més antigues: cantar el *Cant de la Sibila* la nit de Nadal.

Cant de la Sibila de Sant Iscle d’Empordà

Edició a cura de Josep-Andreu Pérez i Mingorance

Al jorn del judici para qui aurà fait seruisi.

Un rey vindrà perpetuall del cel que hanc non fo aytal. En carn vindrà certanament per fer del segl[r] jutgament.

Al jorn...

Ans del judici tot anant para una signa molt gran, la terra guitarà sudor estremirà de gran pahor.

Al jorn...

Après se baderà molt fort d’on és semblant de greu conort. Es mostrarà ab crits e ab plors Les infernals confosions.

Al jorn...

Un corn molt trist resonera del cel qui-ls morts resucitera. La luna e-l sol s’escurira nula stella no y luira.

Al jorn...

Foc dexendrà del cel ardent e soffra qui és molt pudent. Cel ter[r]ja e mar tot perira, tot quart és ho delirà.

Al jorn...

La dons no y aurà hom talent



Unes pàgines del Missal de Sant Iscle d’Empordà.

de riquès, d’aur ni d’ergent, de res no aurà hom desir, mas tan solament de morir.

Al jorn...

De morir serà tot lur talent, la dons lus glutiran les dens. No y aura hom qui no-s plor, tot lo mon serà en tristor.

Al jorn...

Los pugts e-ls plans seran eguals a qui seran los bons e los mals Reys e comptes e barons

qui de lus fayts retran raysons.

Al jorn...

Auch no y feu hom pecant tant secret ni o dix ne so penset, que aqui no sia tot clar, nul hom no y pora celar.

Al jorn...

Cascun cors se ànime coberà, qui és bon e mal aquí para. Los mals iran en infern de jus, los bons iran ves Deu la ssus.

Al jorn...